

Voorkomen is beter dan genezen

In het verleden heb ik gewerkt als bestuurder bij de FNV en daarna bij het ministerie van SZW. In beide functies was ik veel betrokken bij reorganisaties en andere ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Zowel in de jaren tachtig als negentig van de vorige eeuw kende ons land recessies, met vele (massa-) ontslagen. De sociale plannen bestonden vooral uit regelingen om het inkomen zo goed mogelijk op peil te houden. Werkgevers klopten pas aan bij de vakbeweging als het water al ruimschoots boven de lippen stond en vaak een faillissement dreigde. Veel mensen die hun baan kwijtraakten, zijn tot op de dag van vandaag afhankelijk van sociale zekerheid. Zoals het in het vakjargon heet: hun afstand tot de arbeidsmarkt is te groot.

In reactie hierop is een enorme markt ontstaan van re-integratiebedrijven die mensen naar werk geleiden. In deze re-integratiemarkt gaan jaarlijks honderden miljoenen(!) om, met in de regel bedroevende resultaten. Het blijkt buitengewoon lastig en weerbarstig om mensen weer in het arbeidsritme en de bijbehorende sociale netwerken te krijgen. Mede door het langdurig thuis zitten is bij veel mensen ook sprake van ernstige psychosociale problematiek. In de afgelopen decennia is het beleid rond de arbeidsmarkt enorm veranderd. Voordat sociale plannen in beeld komen, wordt veel meer gedaan aan

Rond participatie is een culturomslag nodig

scholing en interne herinzetbaarheid. In sociale plannen ligt de nadruk niet meer op inkomensregelingen, maar op bemiddeling naar ander werk, zo nodig inclusief om- en bijscholing. Werknemers die met ontslag bedreigd worden, krijgen geld en ondersteuning mee om een eigen bedrijf te beginnen. Mensen die nieuw instromen in de systemen van UWV/CWI en sociale diensten, worden veel sneller 'opgepakt' om naar werk te begeleiden, zo nodig met behoud van uitkering en met ook hier weer omscholing.

Ik herken in de huidige situatie rond participatie veel van de situatie rond de arbeidsmarkt in de jaren tachtig en negentig. Van veel voorzieningen en regelingen op basis van de Wmo kunnen betrokkenen pas gebruik maken als zij een ernstige handicap hebben, eenzaam zijn, of ernstige sociale problematiek hebben. De organisaties die betrokken zijn bij de uitvoering van de Wmo - zoals gemeenten, welzijnsinstellingen, zorginstellingen, woningbouwverenigingen, CIZ - komen pas

in actie als iemand niet meer participeert. Er wordt bij iemand met ernstige beperkingen vooral gekeken naar de voorzieningen die strikt noodzakelijk zijn en veel minder gekeken naar begeleiding en stimulering van actieve deelname aan de maatschappij (werk, verenigingsleven, buurtactiviteiten, sport). Wanneer iemand al enige tijd niet meer participeert, is het lastig om hem weer aan het participeren te krijgen. Uiteindelijk kost dat de maatschappij veel meer geld.

Rond participatie is dan ook een culturomslag nodig. Van kijken naar wat iemand niet meer kan naar wat iemand nog wel kan, en hem zo nodig bij dat laatste ondersteunen. Enige 'dwang' moet daarbij niet uitgesloten worden. Is het vreemd om in ruil voor de verstreking van hulpmiddelen, begeleiding of training vanuit de Wmo aan iemand te vragen om zich ook actief in te zetten voor de lokale gemeenschap? In de sociale zekerheid is dat geen discussiepunt meer, daar zijn dat soort voorwaarden heel gebruikelijk.

Tot slot nog dit. Snelheid is cruciaal. Op het moment dat de participatie van iemand in het gedrang komt, moet snel gehandeld worden. In de eerste weken en maanden neemt de afstand tot de maatschappij snel toe. Dat vraagt geen ambtelijke aanpak, maar een hele praktische kleinschalige aanpak, gericht op preventie van participatieverlies.